

Eduskunnan hallintovaliokunta

Lausuntopyyntöne 12.11.2025

Hallituksen esitys (110/2025 vp) eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys (110/2025 vp) kunnan peruspalvelujen valtionosuuslain muuttamisesta on vuosittain toistuva ja valtion vuoden 2026 talousarvioesitykseen liittyvä lakimuutos.

Viime vuosien isot uudistukset ovat muuttaneet merkittävästi kuntien valtionosuutta: hyvinvointialueiden perustaminen ja kuntien talouden puolittuminen vuonna 2023, lopulliset sote-siirtolaskelmat vuonna 2024 ja TE-uudistus vuonna 2025. Käynnissä olevan valtionosuusuudistuksen on määrä tulla voimaan vuonna 2027. Vuonna 2026 kuntien valtionosuuteen ei kohdistu vastaavia merkittäviä rakenteellisia muutoksia.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus ja veromenetysten korvaukset ovat noin 4,05 miljardia euroa (keskimäärin 722 €/as) vuonna 2026. Valtionosuudet kasvavat +4,6 % (+177 milj. €) vuodesta 2025 vuoteen 2026.

Valtionosuusprosentti nousee kustannustenjaon tarkistuksesta ja kuntien laajenevista tehtävistä ja velvoitteista johtuen

Hallituksen esityksen euromääräisesti keskeisin sisältö on valtionosuusprosentista päättäminen vuodelle 2026. Valtionosuusprosentti on 25,73 vuonna 2026, mikä on +0,71 %-yksikköä suurempi kuin vuonna 2025 (25,02).

Muutos	Vaikutus valtionosuusprosenttiin (%-yksikköä)	Vaikutus valtionosuuksiin (1 000 euroa)
Valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon tarkistuksen vaikutus	+0,54	127 481
Valtionosuustehtävien muutokset	+0,44	69 265
Hallitusohjelman mukaisen indeksisäästön vaikutus	-0,27	-31 558
Muutokset yhteensä	+0,71	165 188

Kuntien ja valtion välisessä kustannustenjaon tarkistuksessa kuntien todelliset kustannukset ja valtionosuuden perusteena käytettävä laskennallinen kustannus tarkistetaan yhtä suureksi koko maan (mutta ei yksittäisen kunnan) tasolla. Kustannustenjaon tarkistus lisää kuntien valtionosuutta -128 miljoonaa euroa vuonna 2026. Muutos otetaan huomioon valtionosuusprosentissa (+0,54 %-yksikköä).

Loppuosa valtionosuusprosentin muutoksesta (nettona +0,44 %-yksikköä) liittyy muutoksiin kuntien tehtävissä ja velvoitteissa. Vuonna 2026 laajennukset liittyvät oppimisen tuen uudistukseen osana perusopetuksen vahvistamista, vuosiviikkotuntien lisäämiseen perusopetuksessa ja yksityisten opetuksen järjestäjien kotikuntakorvauksen nostoon 100 prosenttiin.

Valtionosuusjärjestelmän peruseriaatteiden ja kunta-valtio-rahoitussuhteen kannalta on tärkeää, että kustannustenjaon tarkistus toteutetaan täysimääräisesti, kuten esitettyä.

Määräaikaista indeksijäädytystä ei tule toteuttaa alentamalla valtionosuusprosenttia pysyvästi

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti peruspalvelujen valtionosuuden indeksikorotukseen tehdään yhtä prosenttiyksikköä vastaava vähennys määräaikaaisesti vuosina 2024–2027. Tämän takia kunnilta jää saamatta valtionosuutta noin -80 miljoonaa euroa vuonna 2026.

Hallituksen esityksessä indeksijäädytyksenä tehty määräaikainen vuosia 2024–2027 koskeva vähennys esitetään tehtäväksi alentamalla valtionosuusprosenttia -0,27 prosenttiyksikköä.

Hallitusohjelman mukainen indeksijäädytys koskee nimenomaisesti vain vuosia 2024–2027, eikä vähennystä siten voi tulkita luonteeltaan pysyväksi.

Aiemmin noudatetusta käytännöstä ei ole syytä poiketa. Määräaikainen valtionosuuteen kohdistuva indeksijäädytys tulee toteuttaa luonteensa mukaisesti osana valtionosuuteen tehtäviä määräaikaaisia vähennyksiä - ei pysyvästi valtionosuusprosenttia pienentämällä.

Uusi valtionosuusleikkaus syö perusopetuksen vahvistamiseen lisätyt eurot

Vuonna 2026 kuntien valtionosuuteen kohdistuu kevään 2025 kehysriihen päätöksen mukaisesti uusi -75 miljoonan euron (-2,1 %) suora leikkaus paitsi kunnille, joiden valtionosuus on negatiivinen.

Valtionosuusleikkauksen toteutustekniikka on uusi. Leikkaus on suhteellisesti (ei asukaskohtaisesti) yhtä suuri kaikissa kunnissa. Leikkaus esitetyllä tavalla toteutettuna tarkoittaa kunnalle enimmillään 0,3 %-yksikön kunnallisveroprosentin tuottoa vastaavaa tulonmenetystä. Veroprosentin tuottoon suhteutettu leikkaus on vähintään 0,2 %-yksikköä 20 kunnalla. Koska kuntakokoryhmistä suurimmat valtionosuudet ovat pienemmissä kunnissa, prosenttileikkaus ja siten asukaskohtaisesti suurimmat valtionosuusleikkaukset painottuvat pieniin kuntiin.

Uusi -75 miljoonan euron valtionosuusleikkaus tehdään jo aiemmin hallituksen päättämien kuntien valtionosuuteen kohdennettujen leikkausten (indeksijäädytys -80 milj. € ja toteutumatta jäänyt norminpurku -21 milj. € vuoden 2026 tasolla) lisäksi.

Kuntaliitto vastustaa valtionosuuteen tehtäviä leikkauksia riippumatta niiden toteutustavasta. Leikkaukset eivät tasapainota julkista taloutta, vaan ne ainoastaan siirtävät valtion kunnille säätämien peruspalveluiden kustannukset entistä suuremmalta osalta kuntien itse omilla verotuloillaan maksettavaksi.

On perusteltua, että negatiivisen valtionosuuden kunnat otetaan poikkeavalla tavalla huomioon valtionosuusleikkauksessa.

Suuruusluokaltaan valtionosuusleikkaus (-75 milj. €) on likimain yhtä suuri kuin perusopetuksen vahvistamiseksi vuonna 2026 samaan valtionosuuteen tehtävät lisäykset (oppimisen tuki +54 milj. €, lisäys vuosiviikkotunteihin +12 milj. € ja yksityisten kotikuntakorvaukset +7 milj. €).

Vaikka hallitusohjelman mukainen täysimääräinen rahoitus kuntien uusiin ja laajaneviin tehtäviin ja velvoitteisiin toteutuu valtionosuuslaskennan ensimmäisessä vaiheessa, tosiasiallisesti suora -75 miljoonan euron valtionosuusleikkaus kuitenkin vie tehtävälaajennusten tuoman lisän pois kokonaisuudessaan.

Toisin sanoen, kun samaan aikaan saman momentin valtionosuuksia sekä lisätään että vähennetään likimain yhtä suurella euromäärällä, päädytään tilanteeseen jossa kunnat tosiasiallisesti itse rahoittavat vuonna 2026 täysimääräisesti hallituksen päättämät uudistukset.

Kuntien eriytyminen, erityisesti erot lapsi-ikäluokissa näkyvät valtionosuuden eroissa kuntien välillä

Vaikka kuntien valtionosuudet kasvavat +4,6 % (+177 milj. €) vuodesta 2025 vuoteen 2026, kappalemääräisesti yli puolella kunnista valtionosuudet vähenyvät ensi vuonna. Keskeinen kuntien valtionosuuden vähenemisen syy on

lasten määrän väheneminen. Valtionosuuden laskennallisissa kustannuksissa 0-15-vuotiaiden lasten painoarvo on erittäin suuri ja valtionosuuden määrä on herkkä ko. ikäryhmässä tapahtuville muutoksille.

Mitä enemmän kuntien lakisääteisistä peruspalveluista jää kuntien omilla verotuloillaan rahoitettavaksi, sitä enemmän vaikutusta kunnan tosiasialliseen kykyyn selviytyä lakisääteisistä tehtävistään on myös eroilla veroprosentin tuotossa. Kuntatalousohjelman (syksy 2025) painelaskelmassa kunnallisveroprosentin tuoton arvioidaan olevan keskimäärin 249 euroa asukasta kohti vuonna 2026. 129 kunnassa veroprosentti tuottaa alle 200 euroa asukasta kohti ja on pienimmillään 144 euroa. Keskiarvoa enemmän veroprosentti tuottaa 36 kunnassa ja viidessä kunnassa tuotto on yli 300 euroa asukasta kohti.

Valtionosuuden lisäys ei riitä kattamaan TE-uudistuksen kustannuksia

Kunnat ovat vastanneet työllisyys- ja elinkeinopalveluista sekä kotoutumisesta vuoden 2025 alusta alkaen. Tehtävien siirtyessä kuntien peruspalvelujen valtionosuutta lisättiin laskennallista kustannuslisäystä vastaavasti.

Pahentunut työttömyys on lisännyt kuntien maksuvastuuta työttömyysturvasta oletettua enemmän. Lisäksi painetta palvelujen järjestämiseen aiheuttaa se, että työllisyys- ja elinkeinotehtävät siirtyivät kuntiin jo alun perin alirahoitettuna. Tämän vuoksi esimerkiksi starttirahojen ja palkkatuen myöntämisestä on jouduttu joissain kunnissa rajoittamaan.

Myös hallituskauden aikana tehdyt ensisijaisen sosiaaliturvan leikkaukset kasvattavat osaltaan kuntien toimeentulotuen maksuosuutta. Kunnat rahoittavat puolet (50 %) perustoimeentulotuen menoista. Kunnan maksuosuus perustoimeentulotukeen vähennetään kunnan vuosittaisesta valtionosuudesta. Laskennassa on kahden vuoden viive, mikä tarkoittaa, että vuoden 2024 perustoimeentulotuen menot pienentävät kuntien vuoden 2026 valtionosuutta. Kuntien maksuosuus kasvaa eli kunnille myönnetty valtionosuus vähenee -20 miljoonalla eurolla vuonna 2026 perustoimeentulotuen lisääntyneisiin menoihin perustuen.

SUOMEN KUNTALIITTO

Sanna Lehtonen
Kuntatalousasioiden johtaja